

بررسی نقش مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری و راهکارهای آن (مطالعه موردی اراضی عباس آباد)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۳/۱۵ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۳/۶/۱۰

عبدالله هندیانی

استادیار دانشگاه علوم انتظامی امین و استاد مدعو دانشگاه علوم و تحقیقات تهران- ایران
hendiani_1343@yahoo.com

محسن قدمی

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، علوم و تحقیقات تهران- ایران
m.ghadami@srbiau.ac.ir

ناهید همتی

کارشناس ارشد مدیریت شهری، دانشگاه آزاد اسلامی علوم تحقیقات تهران- ایران
na.hemati@yahoo.com (مسئول مکاتبات)

چکیده

مقدمه و هدف پژوهش: امروزه مشارکت یکی از مفاهیم کلیدی و اصلی توسعه پایدار به شمار می‌رود. مدیران و برنامه ریزان شهری همواره سعی نموده‌اند با جلب مشارکت‌های مردمی به یکی از اهداف خود که شناخت نقش مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری از فضاهای سبز شهری است نائل گردند. این مقاله نیز در راستای همین هدف به "شناخت نقش مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری از فضاهای سبز شهری (مطالعه موردی اراضی عباس آباد)" پرداخته است.

روش پژوهش: این پژوهش به روش پیمایش و از نوع توصیفی - تحلیلی است که از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. روش نمونه گیری تصادفی سیستماتیک می‌باشد. جامعه آماری تحقیق ۳۸۴ نفر است و از بین شهروندان ساکن در منطقه ۳ شهر تهران که از بوستان‌های اراضی عباس‌آباد استفاده می‌کنند انتخاب شدند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشانگر این است که درمشارکت‌های مالی ۵۲/۹ درصد پاسخگویان پرداخت به موقع عوارض، در مشارکت اجرایی ۷۹/۸ درصد پاسخگویان مشارکت در پاکسازی پارک‌ها، درمشارکت فکری ۶۹/۱ درصد پاسخگویان مشارکت در نیازسنجی‌ها، و درمشارکت در ارزیابی ۴۹/۷ درصد پاسخگویان مشارکت در ارزیابی عملکرد و فعالیت‌ها را برمشارکت در حفظ و نگهداری از فضاهای سبز را موثر دانسته‌اند.

نتیجه گیری: نتایج حاصل از این مقاله نشانگر این است که در سطح ۹۹ درصد اطمینان متغیرهای مشارکت مالی، مشارکت اجرایی، مشارکت فکری و مشارکت در ارزیابی بر مشارکت در حفظ و نگهداری از فضاهای سبز شهری موثر است. بالاترین میانگین رتبه‌ای به مشارکت در حفظ و نگهداری فضای سبز و پایین‌ترین میانگین به مشارکت مالی اختصاص داشته است، همچنین شهروندان مایل به مشارکت در طرح‌هایی هستند که بار مالی کمتر و سود بیشتری دارند. از اینرو پیشنهاد می‌گردد مدیریت شهری در جهت سهیم کردن شهروندان مشارکت جو در منافع حاصل از طرح‌های فضای سبز گامی جدی بردارد.

واژگان کلیدی: مشارکت، مشارکت مالی، مشارکت اجرایی، مشارکت فکری، مشارکت در ارزیابی، حفظ و نگهداری فضای سبز

مقدمه

افزایش جمعیت و رشد شهرنشینی به عنوان پیامدهای صنعتی شدن، در بسیاری از کشورها مشهود است. این پدیده تا قبل از سال ۱۹۰۰ میلادی، مختص کشورهای غربی بود، اما از ابتدای قرن بیستم، شهرنشینی، کشورهای در حال توسعه را نیز در بر گرفت به طوری که هم اکنون در اغلب کشورهای در حال توسعه جمعیت شهرنشین بیشتر از جمعیت روستانشین آنها است. گسترش شهرها، شهروندان را با مشکلاتی همچون کمبود امکانات شهری مانند مسکن، آب، برق و... مواجه ساخت از طرفی نیز تامین این نیازها منجر به آلودگی‌های مختلف، کمبود فضای سبز، شکل‌گیری حاشیه نشینی، بیکاری و به تبع آن انواع معضلات اجتماعی گردید. امروزه، حل مسائل شهری، جز با شناختن نیازها، خواسته‌ها و نگرش‌های شهروندان امکان پذیر نیست و شناخت مسائل هم جز با پژوهش میسر نیست، پژوهش‌های اجتماعی می‌توانند مورد استفاده سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان و مدیران شهری قرار گیرد. نتایج این پژوهش‌ها می‌تواند در نوع و میزان نقشی که هریک از شهروندان می‌توانند در مشارکت و رفع مشکلات شهری داشته باشند موثر باشد. مشارکت شهروندان در مدیریت شهری از جمله حفظ و نگهداری از فضاهای سبز شهری می‌تواند در کاهش هزینه‌ها، کاهش تخریب‌ها و در نهایت افزایش تعامل و مشارکت بین مدیریت شهری و شهروندان مؤثر باشد. از اینرو مدیریت شهری باید تمام تلاش خود را معطوف به ارائه راهکارهایی نماید تا بتواند از مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری از فضاهای سبز شهری به بهترین شکل ممکن بهره‌مند گردد. مقاله حاضر تحت عنوان «بررسی نقش مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری از فضاهای سبز شهری و راهکارهای آن» است که به بیان نظری تحقیق پرداخته و نقش مشارکت شهروندان را با استفاده از تحقیق کاربردی می‌سنجد. در پایان نیز راهکارهایی برای تحقق هر چه بیشتر مشارکت و افزایش آن مطرح می‌کند.

بیان مسئله

معضلات شهری پس از انقلاب صنعتی از جمله افزایش سریع جمعیت و رشد بی‌رویه شهرنشینی و به تبع آن نیازهای اقتصادی و اجتماعی باعث از دست رفتن تعادل اکولوژیک شهرها و نابودی باغها و مزارع در شهرها و حومه آنها شد. این مسئله برای مدیران شهری و حتی

شهروندان زنگ خطری بود که به عمق تخریب محیط‌زیست‌شان پی ببرند و در پی بازسازی، حفظ و افزایش فضاهای سبز باشند. بنا بر اعلام وزارت محیط زیست سئول، میزان فضای سبز در این شهر از سال ۲۰۰۱ رو به افزایش است. این میزان پیشرفت به دلیل انجام پروژه‌هایی مانند سازمان سبز سئول است. این پروژه توسط یک سازمان غیردولتی با همکاری مردم و البته پشتیبانی شهرداری اداره می‌شود (B young-E Yang & Kang-Oh Lee 2011).

در ایران با اقلیم و تنوع آب و هوایی و سرانه فضای سبز بین ۷ تا ۱۲ مترمربع برای هر نفر، در مقایسه با شاخص تعیین شده از سوی محیط زیست سازمان ملل متحد (۲۰ تا ۲۵ مترمربع) (سعیدنیا ۳۸، ۱۳۸۲) متأسفانه شاهد از بین رفتن جنگل‌ها و باغ‌ها و تغییر کاربری آنها هستیم.

کلان شهر تهران نیز از این اتفاقات به دور نمانده و بخش زیادی از باغات به دلیل محدودیت زمین و ارزش یافتن آن تخریب و تغییر کاربری داد. ظرفیت پالایش و جذب آلاینده‌ها به دلیل تخریب فضای سبز در این شهر پایین است. واقعیت این است که اداره و مدیریت کلان شهری چون تهران بدون مشارکت واقعی شهروندان امری است دشوار و به همین جهت است که مدیریت شهری خواستار مشارکت شهروندان در عرصه‌های مختلف از جمله حوزه امور شهری و حفظ و نگهداری از پارکها و فضای سبز شهری است.

هدف این مقاله شناخت نقش مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری است و از آنجا که تحقیق می‌بایست محدوده خاص و مشخصی داشته باشد، این پژوهش به اراضی عباس‌آباد که بخشی از آن در محدوده منطقه ۳ شهرتهران واقع گردیده اختصاص یافته است. اراضی عباس‌آباد به دلیل موقعیت منحصر به فرد و ویژه آن انتخاب شده است. بدیهی است که حفظ و نگهداری این حجم از فضای سبز (حدود ۷۲ هکتار بهره برداری شده) نیاز به منابع مالی زیادی دارد و بی شک بدون مشارکت شهروندان، شرکت نوسازی عباس‌آباد سالانه با هزینه‌های زیادی در زمینه حفظ و نگهداری پارکها و فضاهای سبز شهری مواجه می‌گردد. بنابراین سوال اصلی این مقاله عبارت است از اینکه مشارکت شهروندان چه نقشی در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری دارد؟ و چه راهکارهایی برای آن می‌توان ارائه داد؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

ضرورت و اهمیت مشارکت واقعی و هدفمند در فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی بر همگان آشکار است از اینرو انجام پژوهش‌هایی از این دست راهی است برای دستیابی به نگرش و میزان تمایل شهروندان به انجام امور مشارکتی بالاخص حفظ و نگهداری فضاهای سبز است. فضاهای سبز بر حسب مقیاس و شکل خود، به عنوان یکی از عوامل مشخصه شهر عمل کرده و تشخیص و هویت شهر را تقویت می‌کنند. یکی از شاخص‌های شناسایی هویت فرهنگی شهر، مؤلفه طبیعی اس. (Behzadfar 2007, 54) از آنجایی که تا کنون به این موضوع پرداخته نشده است، انجام پژوهش و پرداختن به این کاربری در شهرها خصوصا کلان شهرتهران امری ضروری و مهم و به عنوان یکی از نیازهای ضروری جوامع شهری، در جهت هدایت شهروندان به سوی فعالیت‌های مشارکتی و رسیدن به استانداردهای جهانی است.

اهداف پژوهش

الف) هدف آرمانی: واگذاری امور مربوط به حفظ و نگهداری فضای سبز به شهروندان
ب) هدف اصلی: شناخت نقش مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری و راهکارهای آن
ج) اهداف فرعی:
شناخت نقش مشارکت مالی شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری، شناخت نقش مشارکت اجرایی شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری، شناخت نقش مشارکت فکری شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری، شناخت نقش مشارکت شهروندان در ارزیابی فعالیت‌های مربوط به حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری، شناخت اولویت‌های مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری، ارائه پیشنهادها و راهکارها جهت افزایش مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری

سوال‌های تحقیق

- سوال اصلی تحقیق مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری چگونه است؟
- سوال‌های فرعی:

- ۱- نحوه مشارکت‌های مالی شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری چگونه است؟
- ۲- نحوه مشارکت‌های اجرایی شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری چگونه است؟
- ۳- نحوه مشارکت‌های فکری شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری چگونه است؟
- ۴- نحوه مشارکت شهروندان در ارزیابی فعالیت‌های مربوط به حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری چگونه است؟
- ۵- نحوه اولویت‌بندی انواع مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری چگونه است؟

فرضیه‌های تحقیق:

- به نظر می‌رسد مشارکت‌های مالی، مشارکت‌های اجرایی، مشارکت‌های فکری، مشارکت‌های شهروندان در ارزیابی فعالیت‌ها بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری موثر است.

ادبیات پژوهش

مشارکت: از حیث مفهومی، واژه «مشارکت» به معنای شراکت و همکاری در کاری، امری یا فعالیتی و حضور در جمعی، گروهی و سازمانی جهت بحث و تصمیم‌گیری چه به صورت فعال و چه به صورت غیرفعال است (علوی تبار ۱۳۷۹، ۱۵).

مشارکت اجتماعی، عبارت است از: «فرآیندی مبتنی بر خرد جمعی و رفتاری آگاهانه و داوطلبانه که شرکت همه افراد ذینفع را در ابعاد برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری، مدیریت، اجرا، ارزیابی و کنترل، تقسیم منافع و سود برای رسیدن به هدف در بر می‌گیرد». و دارای ابعاد زیر می‌باشد.

مشارکت فکری، مشارکت در امور اجرایی (از ساخت تا بهره‌برداری- برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری)، مشارکت مالی (تأمین بخشی یا کل اعتبار طرح یا برنامه‌ها) (ازکیا و غفاری ۲۹۳، ۱۳۸۳).

- دیدگاه‌های نظری در باره مشارکت:

الف) دیدگاه ابزارگرایانه، مشارکت را فی نفسه هدف نمی‌داند، بلکه آن را ابزاری جهت توفیق برنامه‌های توسعه در نظر می‌گیرد.

ب) دیدگاه هدف گرایانه، مشارکت در سیاست و در فعالیت سازمان‌های اجتماعی وظیفه شهروند فعال می‌داند و نه صرفا وسیله‌ای برای تأمین نیازها و

منافع شخصی یا کسب فایده (علوی تبار ۳۸، ۱۳۷۹).

- نظریه های مربوط به مشارکت پذیری (الف) نظریه‌هایی که منشاء وبری دارند و در آن بر نظام باورها، گرایش‌ها و اندیشه‌ها تأکید می‌شود. این نظریه‌ها متغیر «بی قدرتی» را به عنوان مهمترین متغیر مورد توجه قرار داده‌اند.

(ب) دسته دوم نظریه‌ها بر جنبه رفتاری تأکید دارند و رفتار را بیش از آن که حاصل باورها و گرایش‌ها بدانند، نتیجه تفاوت سود و زیان تصور می‌کنند.

- نظریه هومنز: دسته دوم نظریه‌ها به مفاهیم پاداش و تنبیه توجه دارند و دو قضیه را مطرح می‌کند:

- قضیه موفقیت: اگر عملی که از فرد سر می‌زند، پاداش دریافت کند، احتمال تکرار آن افزایش می‌یابد.

- قضیه ارزش: هر چه نتیجه یک کنش برای شخص با ارزش‌تر باشد، احتمال بیشتری دارد که همان کنش را دوباره انجام دهد. (ریترز^۱، ۲۹، ۱۳۷۴).

- آرنشتاین^۲ (نردبان مشارکت): «آرنشتاین» مشارکت را فرایند سهیم شدن مردم در قدرت جهت تأثیرگذاری بر رفتار دولت می‌داند. از نظر وی مشارکت توزیع مجدد قدرت است که در سطوح مختلف اتفاق می‌افتد. وی هشت سطح مشارکت شهروندان را بر روی نردبانی موسوم به «نردبان مشارکت آرنشتاین» از یکدیگر تفکیک می‌کند و به نمایش می‌گذارد که از پایین به بالا بدین شرح است:

(۱) دستکاری و عوام فریبی (۲) درمان (۳) اطلاع رسانی (۴) مشاوره (۵) تسکین بخشیدن (۶) شراکت (۷) قدرت تفویض شده (۸) اختیار شهروندان

براساس نظر آرنشتاین، در پایین‌ترین پله این نردبان، عدم مشارکت وجود دارد و شهروندان از هیچ قدرتی برخوردار نیستند. گاهی برخی سازمانها با ایجاد شکلی ساختگی از مشارکت، به عوام فریبی می‌پردازند. سرپوش گذاشتن بر دیدگاه‌ها و رفتارها از طریق نظرسنجی، هدف پله درمان است. مراتبی از اطلاع رسانی به شهروندان نسبت به حقایق موجود درباره برنامه‌ها، پله بعدی است. در صورت عملکرد مناسب در مرحله آگاه سازی، حرکت به سوی جلب مشارکت شهروندان آغاز می‌شود و مشاوره برای انعکاس نظرات شهروندان به تصمیم گیرندگان سودمند خواهد بود. نتیجه این مشاوره، برخوردارگی کم از حق مشارکت است اما به طور موقت و تسکین بخش که مشارکت واقعی محسوب نمی‌شود. در پلکان بعدی اشکال واقعی مشارکت دیده می‌شود که در

قالب همکاری، قدرت تفویض شده و نظارت شهروند مطرح می‌شوند و بیانگر توزیع قدرت شهروند به واسطه مذاکره است. مخالفان بر این عقیده‌اند که این سطح به دلیل هزینه بر بودن، نارسایی و امکان سوء استفاده فرصت طلبان، مانع از ارائه مناسب خدمات عمومی می‌شود. در واقع با این نردبان می‌توان به تفاوت مشارکت تصنعی و واقعی پی برد. (شیانی ۱۶۸، ۱۳۸۴).

جدول ۱: فرصت‌ها (مزایای) استفاده از مشارکت شهروندان

Citizen may	Government may
شناخت دولت	شناخت شهروندان
متقاعد کردن دولت	متقاعد کردن شهروندان و ایجاد اعتماد
به دست آوردن مهارت‌های یک شهروند فعال	حمایت از تصمیم‌گیری‌ها
دستیابی و اجماع به نتایج	دستیابی و اجماع به نتایج
کنترل برخی از امور سیاسی	اجتناب از هزینه‌های برنامه بازسازی در زمان شروع مشارکت
دستیابی به سیاست و تصمیمات	دستیابی به سیاست و بهترین راه حل تصمیم‌گیری

جدول ش ۲: معایب مشارکت شهروندان

Citizen may	Government may
افزایش زمان مصرف شده و کارکنان در صورتی که مشارکت در اواخر پروژه باشد	افزایش زمان برای تحقیق پروژها
موضوعات و نظرات	برای یادگیری در مورد
عدم ایجاد حس مشارکت	ایجاد خصومت بیشتر نسبت به دولت
جوبی در صورت نادیده گرفتن شهروندان	
در صورتی که یک سیاست و تصمیم‌گیری بد از منافع شخصی تأثیر پذیرد	از دست دادن کنترل تصمیم‌گیری
	مخالفت با تصمیم‌گیری شهروندان مخالف
	اختصاص بودجه کمتری برای انجام پروژه‌ها

(Sutton 2013: 6, According to Callahan, 2002;)
 Lukensmeyer and Boyd, 2004; Santos and Chess, 2003).

نقش مشارکت شهروندان

بر اساس نظریه آیزن و فیش باین، اقدام مشارکت توسط یک فرد هنگامی صورت می‌پذیرد که اولاً انگیزه

مکانیزم‌های متفاوتی برای عملی کردن مدیریت مشارکتی وجود دارد از جمله:

(۱) نظام یا سیستم پیشنهادات: تکنیکی است که می‌توان از فکر و اندیشه‌های کارکنان برای مسئله‌یابی، چاره‌جویی و حل مسائل و مشکلات سازمانی بهره‌جست (کرد رستمی ۱۳۹۱).

(۲) اتاق فکر: یکی از ابزارهای توسعه خلاقیت و ایجاد افکار نو که از عادات به عمل پیش از تفکر یا تفکر پس از عمل رهایی ایجاد می‌کند و فرصتی برای مفهوم سازی و مفهوم ستانی پدید می‌آورد، اتاق فکر است (ادیانی ۳۴، ۱۳۸۳-۱).

(۳) نیاز سنجی: یکی از عواملی که در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری تاثیر گذار است، طراحی فضای سبز است. نیاز سنجی و استفاده از ترجیحات مردمی در طراحی فضای سبز موجب می‌گردد فضاهایی پویا، فعال و قابل استفاده برای شهروندان ایجاد شده که با توجه به مشارکت فکری و حسی مردم در ایجاد اینگونه فضاها ضمن این که معضلات حفظ و نگهداری فضاهای یاد شده به حداقل ممکن رسیده کاهش چشمگیری در هزینه‌های مربوط به عملیات نگهداری و حفاظتی فضاهای سبز ایجاد می‌شود (خلد برین و دیگران ۴۰، ۱۳۸۸).

شایان ذکر است طی بررسی‌های به عمل آمده شهروندان منطقه ۳ تاکنون در زمینه مشارکت‌های فوق همکاری با شرکت نوسازی عباس‌آباد نداشته‌اند.

فضای سبز

- فضای سبز شهری بخشی از فضاهای زیستی شهر بصورت عرصه‌های طبیعی یا مصنوعی است که گیاهان عناصر اصلی و بارز آن محسوب می‌شوند و این فضاها تحت نظارت و مدیریت انسان طبق ضوابط و قوانین خاص و با بهره‌گیری از تخصص‌های مرتبط با آن با هدف بهبود شرایط زیستی و رفاهی شهروندان ایجاد و نگهداری می‌شوند (ایران نژاد پاریزی، محمدحسین، ۱۳۸۶ به نقل از حبیبی، معصومه و شکوری، فائزه).

- فضای سبز شهری، هر گونه پوشش گیاهی موجود در محیط زیست شهری از جمله پارک‌ها، فضاهای باز، باغ‌های مسکونی، یا درختان خیابان را گویند (Taylor 2013,1).

کافی برای مشارکت را یافته باشد، ثانیاً امکان مشارکت برای فرد خواهان آن فراهم گشته باشد (علوی تبار ۱۹، ۱۳۷۹). در این زمان است که شهروندان نقش‌هایی را عهده‌دار خواهند شد. این نقش‌ها می‌تواند به شکل زیر باشد:

- مشارکت مالی: در مورد مشارکت در تأمین مالی هزینه انجام طرح‌ها، شهرداری‌ها و دولت‌های محلی، اغلب می‌کوشند که منابع مالی مورد نیاز برای پروژه‌های مختلف سرمایه‌گذاری خود را، از طریق فروش «اوراق قرضه شهری» تأمین نمایند (هاشم‌خانی به نقل از Harris 2004).

هر چه عرضه کننده اوراق قرضه، سود بالاتری را پیشنهاد نماید، سوابق روشن و اعتبار زیادتری در پرداخت به موقع مبالغ سررسید و نیز کویپن‌های بهره داشته باشد و همچنین زیرساخت‌های گسترده‌تر و شفاف‌تری برای خرید و فروش اوراق مذکور در بازار ثانویه، پیش از تاریخ سررسید وجود داشته باشد، استقبال شهروندان از خرید اوراق مربوطه بیشتر خواهد بود و در نتیجه عرضه کننده این اوراق خواهد توانست میزان بیشتری از این اوراق را بفروشد و منابع مالی بیشتری را از این طریق فراهم سازد.

مشارکت مالی می‌تواند به صورت تأمین بخشی یا کل اعتبار طرح یا برنامه‌ها باشد (ازکیا و غفاری ۲۹۳، ۱۳۸۳).

- مشارکت اجرایی: برخی مشارکت در تصمیم‌گیری و مدیریت را بخشی از مشارکت اجرایی تعریف کرده‌اند و شامل مشارکت در تعیین هدف‌ها، گزینش راه‌های مختلف اجرای کار، دگرگونی و حل مشکلات است. برخی حضور مردم در مراحل اجرایی طرح‌ها و پرداخت بخشی از هزینه‌ها را مشارکت در اجرا تعریف می‌کنند.

- مشارکت فکری: مشارکت فکری پیش نیاز مشارکت در تصمیم‌گیری است و یکی از انواع مشارکت است که شهروندان (در بعد خارجی) و کارکنان سازمان (در بعد داخلی) می‌توانند با ارائه نظرات و پیشنهادات خود بر تصمیمات مدیران و برنامه‌ریزان تاثیر بگذارند.

خرد جمعی به عنوان یکی از مهم‌ترین محورهای مشارکت برای هدایت و برنامه‌ریزی شهرها دارای اهمیت شده است. از این رو بسیاری از شهرهای بزرگ جهان خیلی زود به استفاده از این روش روی آورده و با بهره‌مندی از تجارب شهروندان به اتخاذ روش‌های نوین در اداره شهرها روی آوردند (غفاری ۱۳۵، ۱۳۹۰).

عوامل موثر بر حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری
این عوامل شامل: بودجه، سازمان، پرسنل ماهر برای انجام کار، مهارت و دانش اولیه و مورد نیاز و مشارکت جامعه است. (Arvanitidis 2008, 8-17).

مشارکت در حفظ و نگهداری فضای سبز

یکی از مسائل عمده فضای سبز که در شرایط اقلیمی موجود تقریباً بطور چهار فصل نیاز به صرف هزینه و مراقبت مستمر دارد، مسئله نگهداری و توسعه فضای سبز است و در این راستا استفاده از مشارکت مردمی بعنوان یک نیاز و ضرورت مطرح است و باید رابطه مردم با محیط زیست شهری، اصلی ترین عامل در مدیریت فضای سبز قلمداد شود. مسئله نگهداری فضای سبز نیازمند امعان نظر بیشتر نسبت به سه محور اساسی زیر است:

(الف قانون؛ ب) برنامه ریزی؛ ج) استفاده از مشارکت های مردمی (بیژن زاد ۱۰۷، ۱۳۸۰).

بررسی موقعیت مکانی و ویژگی های اراضی عباس-آباد و فضای سبز آن

اراضی عباس آباد که مورد مطالعه این پژوهش می باشد در محدوده مناطق ۳، ۶ و ۷ و بوستان های مورد نظر در محدوده منطقه ۳ شهر تهران واقع گردیده. منطقه ۳ دارای ۳۱/۲۰۸ کیلومتر مربع مساحت و ۲۹۳۱۸۱ نفر جمعیت است. اراضی عباس آباد با ۵۶۰ هکتار وسعت به

عنوان تنها اراضی تا حدودی بکر تهران در نیمه شمالی شهر واقع شده است. یکی از ویژگی های اراضی عباس آباد فضای سبز آن است که مواردی همچون، سازگاری زیبایی و ظاهر آراسته، توجه به خصوصیات فیزیولوژیک و مرفولوژیک گیاهان، ایجاد آرامش خیال بیننده و جلب متخصص، پرهیز از یکنواختی و استفاده ترکیبی از گونه های گیاهی در آن لحاظ شده است. فضای سبز بهره برداری شده اراضی عباس آباد حدود ۷۲ هکتار و شامل بوستان های طالقانی، آب و آتش، بنادر، نوروز و اکو است.

چارچوب نظری

رویکرد این پژوهش تلفیقی است یعنی هم مشارکت را هدف می داند و هم آن را وسیله ای برای رسیدن به هدف می داند. محقق، متغیرهای تحقیق را با بهره گیری و تکیه بر دیدگاه های آبهوف و کوهن، از کیا و غفاری و علوی تبار تعریف نموده و نقش مشارکت شهروندان را در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری در مشارکت مالی، مشارکت اجرایی، مشارکت فکری و مشارکت در ارزیابی فعالیت ها در کنار کارشناسان فن موثر می داند در تعیین شاخص های حفظ و نگهداری از فضای سبز از نظریات بیژن زاد بهره مند شده که رعایت قانون، شرکت در برنامه ها و آموزش شهروندان را عامل مهمی بر مشارکت در حفظ و نگهداری از فضای سبز می داند و چارچوب نظری این تحقیق را تشکیل می دهند.

جدول ۳: نظریه های مورد استفاده در تعیین شاخص های مشارکت

موضوع	نظریات	ابعاد	شاخص
مشارکت	غفاری، از کیا و علوی تبار	۱- مالی	خرید اوراق قرضه توسط شهروندان، پرداخت به موقع عوارض، شرکت در طرح های مشارکتی با سود مشخص، پرداخت بخشی از هزینه های مربوط به ایجاد فضای سبز (کاشت و...)، پرداخت بخشی از هزینه های مربوط به حفظ و نگهداری فضای سبز (آبیاری، هرس، نظافت و...)
	آبهوف و کوهن، غفاری و از کیا	۲- اجرایی	ها، حضور مردم از مراحل اجرایی تا بهره برداری، ایجاد مکانی NGO (فضا) برای فضای سبز، کاشت درخت، گل و...، پاکسازی پارک ها
	غفاری و از کیا	۳- فکری	ارائه نظرات و پیشنهادات، تلاش مسئولان در جلب مشارکت های فکری، شرکت در نیاز سنجی ها، استقرار اتاق های فکر
	آبهوف و کوهن	۴- ارزیابی	استفاده مطلوب مدیریت فضای سبز از منابع و امکانات، نحوه ارائه خدمات بهتر، موفقیت مدیریت فضای سبز در جلب رضایت شهروندان، مهارت نیروهای فضای سبز، وسعت فضای سبز، کیفیت فضای سبز

پیشینه پژوهش

- در مطالعات داخلی نمیرانیان و همکاران (۱۳۸۹). «نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت شهروندان در امور پارکهای جنگلی (مطالعه موردی شهر تهران)» را مورد سنجش قرار داده‌اند. جامعه آماری تحقیق، بازدیدکنندگان پارکهای جنگلی شهر تهران (چیتگر، لویزان، طالقانی و سرخه حصار) بودند که ۲۰۵ نفر به عنوان نمونه تعیین شدند. نتایج تحلیل همبستگی نشان داد که بین مشارکت شهروندان در امور پارکهای جنگلی و سرمایه اجتماعی در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. بر اساس تحلیل واریانس نیز بین مشارکت شهروندان در امور پارکهای جنگلی و سطوح مختلف سرمایه اجتماعی در سطح پنج درصد تفاوت معنی دار وجود دارد. در تحلیل رگرسیونی گام به گام نیز به ترتیب هفت متغیر وارد تحلیل شدند که در مجموع حدود ۶۶٪ درصد از واریانس تمایل به مشارکت شهروندان در امور پارکهای جنگلی را تبیین کردند. به این ترتیب مشارکت و سرمایه اجتماعی، ارتباط دو سویه و متقابلی دارند.

- تقوایی و همکاران (۱۳۸۹). پژوهشی تحت عنوان «تحلیلی بر سنجش عوامل موثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری (مطالعه موردی، منطقه ۴ شهر تبریز)» انجام داده‌اند.

نتایج بدست آمده نشان می‌دهد، ارزیابی شهروندان از پیامدهای مشارکت مثبت بوده، بیشتر شهروندان معتقد بودند که می‌توانند با مشارکت در مدیریت شهری تاثیرگذار باشند. بیشترین مشارکت مربوط به برگزاری مراسم و جشن‌های محلی و کمترین مشارکت مربوط به اطلاع رسانی مشکلات به مدیران شهری بوده است. هرچه میزان رضایتمندی افراد از خدمات‌رسانی مدیران شهری بیشتر باشد به همان میزان تمایل به مشارکت در مدیریت شهری افزایش می‌یابد که این میزان مشارکت در محدوده مورد مطالعه ۴۲ درصد است و هرچه احساس مالکیت، یعنی مدت زمان سکونت و نوع مالکیت (ملکی) بیشتر باشد به همان اندازه مشارکت افزایش پیدا می‌کند.

در مطالعات خارجی پژوهشی توسط کریسد یانتو^۴، سوئمارنو^۵، یودیانسپاه^۶، باگیوجانوویادی^۷ (۲۰۱۲). با عنوان «استفاده کنندگان در مورد فضای سبز شهری چه- گفتند؟ (چالشی برای ساخت شهر بانجاربارو^۸، اندونزی)»، انجام گردید. جامعه آماری ۸۰۰ نفر از شهروندان بودند و مطالعه در خصوص ۴۶ مورد فضای سبز بود. هدف از این

مطالعه، ایجاد یک شهر منعطف از طریق توسعه پایدار مبتنی بر فضای سبز و ایجاد لذت در هنگام استفاده از فضاهای سبز شهری بود. ۴۲ درصد پاسخگویان معتقد بودند فضای سبز باعث افزایش کیفیت هوا، ۶۰٪ درصد معتقد بودند بهبود کیفیت آب‌های سطحی را به دنبال دارد، ۳۷٪ درصد آن را باعث حفاظت از تنوع زیستی شهری، ۴۰٪ درصد آن را باعث کاهش (noise) پارازیت می‌دانستند. پاسخگویان در مطالعه حاضر، ارزش اقتصادی درختان شهری را شامل ۳۶٪ درصد افزایش ارزش املاک، ۳۶٪ درصد کاهش هزینه‌های انرژی دانسته، همچنین بر این باور بودند که فضای سبز تا ۵۰ درصد بر اقتصاد شخصی خود تاثیر دارد. ۴۰٪ درصد پاسخگویان بر این باور بودند که درختان شهری ممکن است باعث انعطاف در اقتصاد شهری در راستای افزایش توریسم شهری شود و ۵۳٪ درصد نیز معتقدند در رشد سلامت و رفاه اجتماعی تاثیر گذار است. همچنین پاسخگویان مایل به حمایت‌های مالی از برنامه سبز شهر بودند. (Krisdianto and others 2012,61-63).

- تی هین. (۲۰۰۹). پژوهشی با عنوان «مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی و مدیریت فضاهای سبز و عمومی (مطالعه موردی پارک فیش نات در هانوی ویتنام)» انجام گردید.

در این تحقیق وضعیت فعلی مشارکت شهروندان و موانع آن مورد بررسی قرار گرفته از جمله: اجرای نامناسب قوانین مربوط به مشارکت شهروندان، عدم هدایت شهروندان برای رسیدن به اطلاعات، فقدان چارچوب قانونی روشن در نتیجه دلسردی شهروندان نسبت به مشارکت، تفاوت بین شهروندان با تحصیلات و درآمد پایین و مقامات دولتی و ذینفعان در ادراک خود از آگاهی اجتماعی و تمایل به مشارکت و غیره. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد جوانان تمایل به داشتن ارتباطات الکترونیکی بودند و افراد مسن مایلند نظرات خود را به صندوق نظرات و پیشنهادات منتقل کنند و یا مصاحبه مستقیم داشته باشند. همچنین مصاحبه شونده‌گان اعلام کردند که مشارکت افراد بسیار ضعیف است و استفاده کنندگان پارک معتقدند که مسئولین هرگز نظراتمان را نمی‌بینند. (Thi Hien 2009,3-18).

روش و نوع پژوهش

پژوهش حاضر به روش پیمایش (Survey) و از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش به

دارند و ۴۳/۸ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات لیسانس می‌باشند.

یافته‌ها حاکی از آن است که پاسخگویان شاخص‌های زیر را بیشتر از سایر شاخص‌ها بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضای سبز موثر دانسته‌اند:

در مشارکت مالی ۴۶/۲ درصد پاسخگویان، طرح‌های مشارکتی با سود مشخص و ۵۲/۹ درصد پاسخگویان پرداخت به موقع عوارض را به میزان زیاد و خیلی زیاد در حفظ و نگهداری فضای سبز موثر دانسته‌اند.

در مشارکت اجرایی ۷۵/۷ درصد پاسخگویان مشارکت در کاشت درخت و گل و ۷۹/۸ درصد پاسخگویان مشارکت در پاکسازی پارک‌ها را به میزان زیاد و خیلی زیاد در حفظ و نگهداری از فضاهای سبز موثر دانسته‌اند.

در مشارکت فکری حدود ۶۹ درصد پاسخگویان مشارکت شهروندان در نیاز سنجی‌ها و ۶۱/۸ درصد از پاسخگویان راه اندازی اتاق فکر در پارک‌ها را به میزان زیاد و خیلی زیاد بر مشارکت در حفظ و نگهداری از فضاهای سبز موثر دانسته‌اند. سایر یافته‌ها حاکی از اشاره ۳۹/۳ درصدی پاسخگویان به موضوع مشارکت فکری از طریق سایت‌های شهرداری است. همچنین در اولویت‌بندی مشارکت فکری، ۳۹/۷ درصد پاسخگویان همکاری با نظام پیشنهادات را بالاترین اولویت خود بیان نموده‌اند.

مشارکت در ارزیابی، ۶۵،۷ درصد پاسخگویان مشارکت در ارزیابی نحوه استفاده مدیریت از منابع موجود را به میزان زیاد و خیلی زیاد بر مشارکت در حفظ و نگهداری از فضاهای سبز موثر دانسته‌اند. ضمناً سایر یافته‌ها بیانگر این است که ۳۶،۵ درصد از پاسخگویان ارزیابی تعامل و نحوه برخورد نیروهای فضای سبز را بر مشارکت در حفظ و نگهداری از فضاهای سبز موثر دانسته‌اند.

- مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری متغیر وابسته این پژوهش است که در سطح سنجش فاصله‌ای مورد اندازه‌گیری قرار گرفت. توزیع فراوانی پاسخگویان بر این اساس بیانگر آن است که ۴۰،۵ درصد پاسخگویان به میزان زیاد و خیلی زیاد تمایل به رعایت قوانین مربوط به حفظ فضای سبز، ۵۷،۸ درصد به میزان زیاد و خیلی زیاد تمایل به فراگیری شیوه‌های کاشت نهال و گل و گیاه، ۵۶،۵ درصد به میزان زیاد و خیلی زیاد تمایل به آموزش و

شهروندان منطقه ۳ شهر تهران که بالای ۱۸ سال سن دارند و حداقل یک سال در این منطقه سکونت داشته و از بوستان‌های طالقانی، آب‌و‌آتش، نوروز، بنادر و اکو واقع در اراضی عباس آباد استفاده می‌کنند، اختصاص داده شده است. از روش نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک استفاده شده و تعداد حجم نمونه ۳۸۴ نفر می‌باشد. برای گردآوری اطلاعات در این پژوهش از روش‌های کتابخانه‌ای و از تکنیک پرسشنامه استفاده شد و در دو سطح توصیفی و استنباطی به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شد.

- متغیرهای تحقیق:

الف) متغیر مستقل: نقش مشارکت شهروندان (مشارکت‌های مالی، مشارکت‌های اجرایی، مشارکت‌های فکری، مشارکت در ارزیابی)

ب) متغیر وابسته: حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری - تعریف عملیاتی مشارکت مالی: در این تحقیق منظور، مشارکت شهروندان در پرداخت بخشی از هزینه‌های مربوط به ایجاد و حفظ و نگهداری فضای سبز است.

- تعریف عملیاتی مشارکت اجرایی: منظور مشارکت شهروندان در برنامه‌های اجرایی شامل احداث، رسیدگی به درختان و فضای سبز، جمع‌آوری زباله و نخاله‌های موجود در پارک‌ها و فضاهای سبز است.

- تعریف عملیاتی مشارکت فکری: در این تحقیق منظور همفکری شهروندان در ارائه نظرات، پیشنهادات و ایده‌های جدید به مسئولین فضای سبز در راستای حفاظت از پارک‌ها و فضای سبز می‌باشد.

- تعریف عملیاتی مشارکت در ارزیابی: منظور نظارت و ارزیابی شهروندان از عملکرد مدیریت، پیمانکاران و نیروهای فضای سبز می‌باشد.

- تعریف عملیاتی حفظ و نگهداری فضای سبز: منظور هر اقدامی است که باعث شادابی، کیفیت و سلامت فضای سبز اعم از درخت، گل و گیاه و چمن شود و از تخریب آن جلوگیری به عمل آورد.

یافته‌های پژوهش

نتایج توزیع پاسخگویان بیانگر آن است که ۴۵/۱ درصد پاسخگویان این پژوهش را مردان و ۵۴/۹ درصد را زنان به خود اختصاص داده است، ۳۷/۷ درصد پاسخگویان مجرد و ۶۰/۲ درصد متأهل هستند، ۵۱/۹ درصد پاسخگویان در گروه‌های سنی ۲۶ تا ۳۵ ساله قرار

فراگیری در خصوص اوراق قرضه و سایر مشارکتهای مالی هستند.

جدول ۴: مقایسه میانگین سؤالات شاخص مشارکت مالی

میانگین (از ۱ تا ۵)	سؤالات مشارکت مالی
۲/۴۱	تاثیر خرید اوراق قرضه بر حفظ و نگهداری فضای سبز
۳/۴۷	تاثیر پرداخت به موقع عوارض مربوطه بر حفظ و نگهداری فضای سبز
۳/۱۹	تاثیر استقبال از طرحهای مشارکتی فضای سبز با سود مشخص بر حفظ و نگهداری فضای سبز
۲/۳۸	تاثیر پرداخت بخشی از هزینههای مربوط به ایجاد فضای سبز (کاشت و....) بر حفظ و نگهداری فضای سبز
۲/۳۵	تاثیر پرداخت بخشی از هزینههای مربوط به حفظ و نگهداری فضای سبز (آبیاری، هرس، نظافت، سمپاشی و....) بر حفظ و نگهداری فضای سبز

مقایسه میانگین سؤالات شاخص مشارکت اجرایی

در مورد سؤالات مشارکت اجرایی بالاترین میانگین ۴/۰۹ مربوط به «تأثیر مشارکت شهروندان در پاکسازی پارکها بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضای سبز» و پایینترین میانگین مربوط به گوینه «تأثیر NGO ها بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری» با میانگین ۳/۲۹ بوده است.

مقایسه میانگین سؤالات شاخص مشارکت فکری

در مورد سؤالات مشارکت فکری همانطور که در جدول ۶ آمده بالاترین میانگین مربوط به «مشارکت شهروندان در نیازسنجیها، بر کاهش هزینههای حفظ و نگهداری فضای سبز» و پایینترین میانگین مربوط به «تلاش مسئولان برای جلب مشارکت فکری تمامی شهروندان در امر نگهداری از فضای سبز» بوده است.

همچنین در یافتههای تحقیق از بین پاسخگویانی که به سایر موارد اشاره کردهاند، ۴۰،۴ درصد نسبت به اطلاع رسانی و تبلیغات ۲۹،۸ درصد نسبت به مشارکت در گزارش و انعکاس تخلفات و تخریب فضای سبز به مسئولین اظهار تمایل نمودهاند.

مقایسه میانگین سؤالات شاخص مشارکت مالی

در مورد سؤالات مشارکت مالی بالاترین میانگین ۳،۴۷ مربوط به «پرداخت به موقع عوارض مربوطه» و پایینترین میانگین مربوط به گوینه «پرداخت بخشی از هزینههای مربوط به حفظ و نگهداری فضای سبز» با میانگین ۲،۳۵ بوده است.

جدول ۵: مقایسه میانگین سؤالات شاخص مشارکت اجرایی

میانگین (از ۱ تا ۵)	سؤالات مشارکت اجرایی
۳/۲۹	تأثیر NGO ها در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری
۳/۷۳	تأثیر مشارکت شهروندان در ایجاد مکانی برای حفظ فضای سبز
۳/۷۷	تأثیر مشارکت شهروندان در مراحل اجرایی فضای سبز در حفظ آن
۴/۰۱	تأثیر مشارکت شهروندان در کاشت درخت و گل در حفظ و نگهداری فضای سبز
۴/۰۹	تأثیر مشارکت شهروندان در پاکسازی پارکها در حفظ فضای سبز

جدول ۶: مقایسه میانگین سؤالات شاخص مشارکت فکری

میانگین (از ۱ تا ۵)	سؤالات مشارکت فکری
۳/۷۴	تأثیر مشارکت فکری شهروندان در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری
۳/۶۷	تأثیر استفاده از نقطه نظرات شهروندان در ارتقا کیفیت فضای سبز
۲/۸۴	تلاش مسئولان برای جلب مشارکت فکری تمامی شهروندان در امر نگهداری از فضای سبز
۳/۷۵	تأثیر مشارکت شهروندان در نیازسنجیها بر کاهش هزینههای حفظ و نگهداری فضای سبز
۳/۶۷	تأثیر راه اندازی اتاق فکر در پارکها در حفظ فضای سبز

جدول ۷: مقایسه میانگین سؤالات شاخص مشارکت در ارزیابی طرح‌ها و فعالیت‌ها

میانگین (از ۵ تا)	سؤالات مشارکت در ارزیابی طرح‌ها و فعالیت‌ها
۳/۷۴	تأثیر مدیریت فضای سبز بر استفاده از منابع و امکانات موجود
۳/۴۰	تأثیر ارزیابی فرد از فعالیت‌های فضای سبز بر ارائه خدمات بهتر
۳/۱۵	میزان موفقیت مدیریت فضای سبز برای جلب رضایت شهروندان
۳/۱۳	میزان برخورداری نیروهای فضای سبز از مهارت‌های لازم
۳/۴۳	میزان برخورداری فضای سبز اختصاص یافته در اراضی عباس آباد از وسعت لازم
۳/۵۳	میزان برخورداری فضای سبز استفاده شده در پارک‌های اراضی عباس آباد از کیفیت لازم

نتایج آزمون فرضیات

به منظور سنجش مشارکت‌های مالی، اجرایی، فکری و ارزیابی پاسخگویان بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضای سبز از آزمون پیرسون استفاده شد که نتایج آن به شرح زیر است.

– به نظر می‌رسد مشارکت‌های مالی شهروندان بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز موثر است.

با توجه به نتایج ضریب همبستگی پیرسون در فاصله اطمینان ۹۹ درصد، سطح معناداری ($\text{Sig}=0/000$) می‌شود یعنی با اطلاعات موجود H_0 رد و H_1 (فرض محقق) تأیید می‌گردد به بیان دیگر در این تحقیق مشارکت‌های مالی بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز موثر است. با توجه به قدر مطلق ضریب همبستگی ($r=0/443$)، شدت این رابطه در حد قوی بوده و جهت این رابطه مستقیم است یعنی با افزایش

مقایسه میانگین سؤالات شاخص مشارکت در

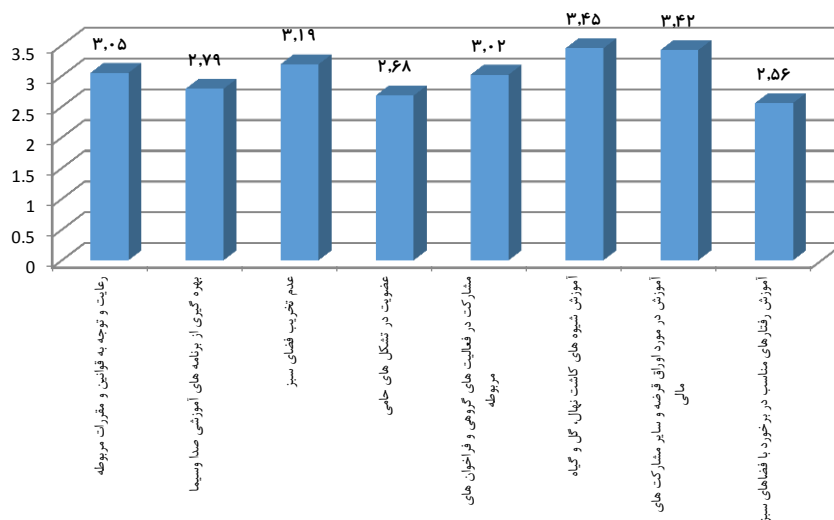
ارزیابی طرح‌ها و فعالیت‌ها

در مورد سؤالات مشارکت در ارزیابی طرح‌ها و فعالیت‌ها همانطور که در جدول ۷ آمده بالاترین میانگین مربوط به «تأثیر مدیریت فضای سبز بر استفاده از منابع و امکانات موجود» و پایین‌ترین میانگین مربوط به گویه «میزان برخورداری نیروهای فضای سبز از مهارت‌های لازم» بوده است.

مقایسه میانگین سؤالات شاخص مشارکت در حفظ

و نگهداری فضاهای سبز شهری

در مورد سؤالات مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری بالاترین میانگین ۳/۴۵ مربوط به «آموزش و فراگیری جهت کاشت نهال، گل و گیاه» و پایین‌ترین میانگین مربوط به گویه «آموزش و فراگیری رفتارهای مناسب در برخورد با فضای سبز» با میانگین ۲/۵۶ بوده است.

نمودار ۱: مقایسه میانگین سؤالات شاخص مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری

محقق) تأیید می‌گردد به بیان دیگر در این تحقیق مشارکت‌های فکری بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز موثر است. با توجه به قدر مطلق ضریب همبستگی ($r=0/501$)، شدت این رابطه در حد قوی بوده و جهت این رابطه مستقیم است یعنی با افزایش میزان مشارکت فکری پاسخگویان میزان مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز آنها در این پژوهش افزایش می‌یابد.

جدول ۱۰: رابطه آماری تأثیر مشارکت‌های فکری بر

مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز

مشارکت‌های فکری	متغیر مستقل
R	متغیر وابسته
سطح معناداری	(همبستگی پیرسون)
0/000	0/501

مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز

- به نظر می‌رسد مشارکت‌های شهروندان در ارزیابی فعالیت‌ها بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری موثر است.

با توجه به نتایج ضریب همبستگی پیرسون در فاصله اطمینان ۹۹ درصد، سطح معناداری ($Sig=0/000$) می‌شود یعنی با اطلاعات موجود H_0 رد و H_1 (فرض محقق) تأیید می‌گردد به بیان دیگر در این تحقیق مشارکت در ارزیابی فعالیت‌ها بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز موثر است. با توجه به قدر مطلق ضریب همبستگی ($r=0/343$)، شدت این رابطه در حد متوسط روبه بالا بوده و جهت این رابطه مستقیم است یعنی با افزایش میزان مشارکت در ارزیابی فعالیت‌ها پاسخگویان میزان مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز آنها در این پژوهش افزایش می‌یابد.

جدول ۱۱: رابطه آماری تأثیر مشارکت در ارزیابی

فعالیت‌ها بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز

مشارکت در ارزیابی فعالیت‌ها	متغیر مستقل
R	متغیر وابسته
سطح معناداری	(همبستگی پیرسون)
0/000	0/343

مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز

به نظر می‌رسد بین انواع مشارکت تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

با توجه به نتایج آزمون فریدمن در فاصله اطمینان ۹۹ درصد، سطح معناداری ($Sig=0/000$) می‌شود

میزان مشارکت مالی پاسخگویان میزان مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز آنها در این پژوهش افزایش می‌یابد. لذا این فرضیه در راستای نظریه علوی تبار، غفاری و ازکیا است که مشارکت مالی افراد را بر مشارکت در طرح‌ها و حفظ آن تأثیر گذار می‌دانند.

جدول ۸: رابطه آماری تأثیر مشارکت‌های مالی بر

مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز

مشارکت‌های مالی	متغیر مستقل
R	متغیر وابسته
سطح معناداری	(همبستگی پیرسون)
0/000	0/443

مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز

- به نظر می‌رسد مشارکت‌های اجرایی شهروندان بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری موثر است.

با توجه به نتایج ضریب همبستگی پیرسون در فاصله اطمینان ۹۹ درصد، سطح معناداری ($Sig=0/000$) می‌شود یعنی با اطلاعات موجود H_0 رد و H_1 (فرض محقق) تأیید می‌گردد به بیان دیگر در این تحقیق مشارکت‌های اجرایی بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز موثر است. با توجه به قدر مطلق ضریب همبستگی ($r=0/454$)، شدت این رابطه در حد قوی بوده و جهت این رابطه مستقیم است یعنی با افزایش میزان مشارکت اجرایی پاسخگویان میزان مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز آنها در این پژوهش افزایش می‌یابد.

جدول ۹: رابطه آماری تأثیر مشارکت‌های اجرایی بر

مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز

مشارکت‌های اجرایی	متغیر مستقل
R	متغیر وابسته
سطح معناداری	(همبستگی پیرسون)
0/000	0/454

مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز

- به نظر می‌رسد مشارکت‌های فکری شهروندان بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری موثر است.

با توجه به نتایج ضریب همبستگی پیرسون در فاصله اطمینان ۹۹ درصد، سطح معناداری ($Sig=0/000$) می‌شود یعنی با اطلاعات موجود H_0 رد و H_1 (فرض

جدول شماره ۱۲ - نتایج آزمون فریدمن

نوع مشارکت	میانگین رتبه‌ای	مقداره آماره	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
مشارکت مالی	۱/۴۵			
مشارکت فکری	۲/۵۱			
مشارکت اجرایی	۳/۱۲	۷۲۳.۳۲۵	۴	۰.۰۰۰
مشارکت در ارزیابی فعالیت‌ها	۳/۶۲			
مشارکت در حفظ و نگهداری فضای سبز	۴/۳			

نگهداری فضاهای سبز شهری در کنار کارشناسان فنی اشاره کرد.

بنابراین همانگونه که چالمرز معتقد است "هرچه سود حاصل از اوراق قرضه و مشارکت‌های مالی بالاتر باشد با استقبال بیشتری از سوی شهروندان مواجه خواهد شد" لازم است مدیریت شهری در زمینه فروش اوراق قرضه فضای سبز گام بردارد همچنین بر اساس نظریه باردویچ که استفاده از فکر و اندیشه افراد را عامل مشارکت بیشتر، افزایش سود، کاهش هزینه‌ها، بهبود کیفیت و رضایتمندی می‌داند شایسته است در خصوص ایجاد اتاق‌های فکر، سیستم نظام پیشنهادات و آموزش در زمینه‌های اجرایی مشارکت، برنامه‌ریزی نماید.

پیشنهادها

- فروش اوراق قرضه شهری (اوراق مشارکت) توسط شهرداری به منظور توسعه، حفظ و نگهداری فضاهای سبز.
- اعتماد سازی توسط شهرداری از طریق اطلاع رسانی اقدامات مربوط به ایجاد، حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری، اعلام هزینه‌های انجام شده بابت طرح‌ها و پروژه‌ها و شفاف سازی در این زمینه
- سهیم کردن شهروندان مشارکت جو در منافع ایجاد شده ناشی از ایجاد فضای سبز
- اختصاص تراکم ساختمان به افرادی که نسبت به اهدا زمین جهت فضای سبز اقدام می‌نمایند
- کاهش عوارض شهرداری برای شهروندان مشارکت جو
- تقویت مشارکت شهروندان در محلات، از طریق دخیل نمودن شورایاران همچنین همکاری شهریاران جوان در ایجاد، حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری
- نامگذاری بوستان‌ها به نام شهروندانی که در اهدا زمین و یا احداث آن نقش اساسی دارند
- استفاده و بهره‌برداری از رسانه‌های گروهی بخصوص صدا و سیما برای تهیه و ارائه گزارش‌های مستند و تاکید بر اهمیت فضای سبز در سلامتی جسم و روان شهروندان

یعنی با اطلاعات موجود H_0 رد و H_1 (فرض محقق) تأیید می‌گردد به بیان دیگر در این تحقیق بین متغیرهای مشارکت تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج نشان می‌دهد. بالاترین میانگین رتبه‌ای به مشارکت در حفظ و نگهداری فضای سبز و پایین‌ترین میانگین به مشارکت مالی اختصاص داشته است.

نتیجه گیری

فضای سبز که بخشی از سیمای شهر را تشکیل می‌دهد، به عنوان یکی از پدیده‌هایی است که انسان همواره با آن در تماس بوده و خواهد بود. اهمیت فضاهای سبز در محیط شهری تا آن حد است که به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه یافتگی جوامع مطرح شده و در عین حال معیاری برای ارتقای کیفیت فضای زندگی محسوب می‌شوند به همین جهت ایجاد و نگهداری آن در کلان شهر تهران از اهمیت بسیار برخوردار است. نکته بسیار مهم در حفظ و نگهداری فضای سبز، کاهش هزینه‌های آن است، که یقیناً مشارکت شهروندان در میزان کاهش آن تاثیر گذار خواهد بود.

از نتایج پژوهش می‌توان به تاثیر مشارکت مالی شهروندان از طریق طرح‌هایی که دارای سود مشخص می‌باشند بر مشارکت در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری اشاره کرد. در این تحقیق آنگونه که یافته‌ها نشان می‌دهد پاسخگویان تمایلی به پرداخت بخشی از هزینه‌های ایجاد و حفظ و نگهداری فضای سبز را نداشتند و از طرح‌های دارای سود و اوراق قرضه استقبال نمودند. در بخش مشارکت اجرایی پاسخگویان مایل به مشارکت در کاشت گل و گیاه و پاکسازی پارکها و در بخش مشارکت فکری پاسخگویان مایل به مشارکت در ارائه نظرات و پیشنهادات از طریق سیستم نظام پیشنهادات و اتاق فکر بودند. همچنین بنا به نظر آبهوف و کوهن، در این تحقیق می‌توان به تاثیر مشارکت شهروندان در ارزیابی فعالیت‌های مربوط به حفظ و

- ۱۱) غفاری، غلامرضا. (۱۳۹۰). مشارکت‌های مردمی و امور شهری (بررسی موانع، مشکلات و راهکارهای توسعه مشارکت‌های مردمی). اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، انتشارات جامعه و فرهنگ.
- ۱۲) کردرستمی، مجید. (۱۳۹۱). کارگاه آموزشی ارزیابان نظام پذیرش و بررسی پیشنهادها.
- ۱۳) نمیرانیان، منوچهر و همکاران. (۱۳۸۹). نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت شهروندان در امور پارکهای جنگلی (مطالعه موردی شهر تهران).
- ۱۴) هاشم‌خانی، میثم. (۱۳۸۹). کاربرد اوراق مشارکت شهری برای تامین مالی نوسازی بافت‌های فرسوده (مطالعه موردی: پروژه امام علی (ع). فصلنامه اقتصاد شهر، شماره ۶.

- 15) Arvanitidis, Paschalis. (2008). Guideline for the maintenance of urban green space. Department of Economics, Department of Planning and Regional, Development, University of Thessaly, Greece.
- 16) Behzadfar, M. (2007). The Urban Identity, Looking In To Tehran As A City. Tehran: Tehran.
- 17) B young-E Yang & Kang-Oh Lee. (۲۰۱۱). Green Dream, Green City working with People; The Story of Seoul Green Trust.
- 18) krisdianto, Soemarno, Udiansyah, Bagyo Januwiadi. (2012). What users said about urban green space: A challenge for building the resilient city of Banjarbaru, Indonesia International Journal of Development and Sustainability.
- 19) Taylor Andrew. (2013). Green space issues in a comparative perspective: Berlin, Dublin, Marseille and Turin University of Helsinki.
- 20) Thi Hien Nguyen. (2009). Citizen participation in planning & Management of Nguyen for center for action for the city Hanoi.

یادداشت‌ها

¹ George Ritzer

² Arnstien

³ Think Tank

⁴ Krisdianto

⁵ Soemarno

⁶ Udiansyah

⁷ Bagyo Januwiadi

⁸ Banjarbaru

- منابع و مأخذ**
- ۱) ادیبانی، سید یونس. (۱۳۸۳). اتاقی برای فکرسازی و فکرمندی. مجله پگاه، شماره ۱۲۹.
- ۲) ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا. (۱۳۸۳). توسعه روستایی با تاکید بر جامعه روستایی ایران. تهران نشر نی.
- ۳) ایران نژاد پاریزی، محمد حسین. (۱۳۸۶). فضای سبز شهری.
- ۴) بیژن زاد، محمدرضا. (۱۳۸۰). توصیه‌هایی در مورد مکان یابی، طراحی و نگهداری پارک‌ها و فضاهای سبز. مجموعه مقالات همایش‌های آموزشی و پژوهشی فضای سبز شهر تهران، سازمان پارکها و فضای سبز شهر تهران، جلد دوم.
- ۵) تقوایی مسعود و همکاران. (۱۳۸۹). تحلیلی بر سنجش عوامل موثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری (مطالعه موردی، منطقه ۴ شهر تبریز). مطالعات و پژوهش‌های شهری- منطقه ای، شماره ۲.
- ۶) خلد برین، علی، علیا، عقیل و جعفری، علی. (۱۳۸۸). فصلنامه جنگل و مرتع. فصلنامه علمی، اجتماعی، اقتصادی، شماره ۸۴.
- ۷) ریتزر، جورج. (۱۳۷۴). نظریه‌های جامعه شناسی در دوران معاصر. ترجمه محسن ثلاثی، انتشارات علمی.
- ۸) سعیدنیا، احمد. (۱۳۸۲). فضای سبز شهری، کتاب سبز شهرداری‌ها. انتشارات سازمان شهرداریها و دهیاری‌های کشور.
- ۹) شیانی، ملیحه. (۱۳۸۴). شهروندی و مشارکت در نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی. فصلنامه حقوق تامین اجتماعی، انتشارات علمی- فرهنگی - اجتماعی، سال اول، شماره یک.
- ۱۰) علوی تبار، علیرضا. (۱۳۷۹). بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهر. جلد اول، تهران: سازمان شهرداری‌های کشور.

